

KỶ NIỆM 55 NĂM THIẾT LẬP QUAN HỆ NGOẠI GIAO VIỆT NAM - LÀO (5/9/1962 - 5/9/2017)

Mối thân tình giữa Chủ tịch Hồ Chí Minh với Hoàng thân Xuphanuvông và tình cảm gắn bó keo sơn hữu nghị đặc biệt Việt - Lào

TRẦN ĐỨC TUẤN

Lịch sử văn hoá, văn minh nhân loại đã xác định tình bạn (bằng hữu) là một trong những mối quan hệ cơ bản nhất của xã hội. Một trong những dấu ấn văn hoá đặc sắc mà Chủ tịch Hồ Chí Minh để lại cho đời sau là tình bạn của Người và các bạn bè quốc tế - trong đó có tình bạn giữa Hoàng thân Xuphanuvông của nước Lào. Chính tình bạn, tình anh em sâu sắc giữa Bác Hồ và Hoàng thân đã góp phần làm cho hai dân tộc Việt - Lào vốn đã có nhiều nét gần gũi, tương đồng về lịch sử, văn hoá lại càng đoàn kết gắn bó trong cuộc chiến đấu lâu dài vì lý tưởng chung, trở thành một điển hình, tấm gương mẫu mực hiếm có về sự gắn kết bền chặt, thủy chung trong sáng giữa hai dân tộc.

Theo tư liệu ghi lại, một ngày đầu tháng 9 năm 1945 tại Hà Nội đã diễn ra một sự kiện lịch sử quan trọng giữa hai nước Việt - Lào, đó là cuộc hội kiến đầu tiên giữa Chủ tịch Hồ Chí Minh, Chủ tịch Chính phủ lâm thời nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa và người kỹ sư công chánh trẻ, Hoàng thân Xuphanuvông để bàn về cuộc cách mạng của hai nước Việt - Lào trong tương lai.

Hoàng thân Xuphanuvông là con trai thứ của Phó Vương Bun Khổng, một người yêu nước. Ông sinh năm Kỷ Dậu (1909) tại cố đô Luang Pha Băng. Từ năm 1920 - 1930, ông học tại Hà Nội (trường Anbe Sarô). Trong thời gian học tập ở Hà Nội, Xuphanuvông rất yêu thích văn hóa Việt Nam. Ông đặc biệt có

năng khiếu về ngôn ngữ. Năm 1931, ông được thân phụ đưa sang du học bên Pháp, vào dự bị đại học ở Saint Louis và học Trường Xây dựng cầu đường quốc gia Pháp, khoa Xây dựng các công trình dân sự.

Sau 6 năm du học, năm 1937, Xuphanuvông tốt nghiệp kỹ sư cầu đường trở về làm việc ở Sở Giao thông công chính Trung Kỳ, rồi vào Nha Trang thực hành công vụ theo sự điều chuyển của chính quyền bảo hộ. Năm Mậu Dần (1938) kỹ sư, Hoàng thân Xuphanuvông trở thành người con rể Việt Nam. Phu nhân của ông là cô Nguyễn Thị Kỳ Nam, ái nữ ông chủ khách sạn "Trong lành" ở Nha Trang, mới 17 tuổi, hoa khôi của xứ An Nam Trung kỳ, sau này đổi tên là Viêng Khăm Xuphanuvông (Viêng Khăm nghĩa là "Bức thành vàng"). Từ đó đến năm 1945, kỹ sư Xuphanuvông đã thiết kế xây dựng các đập Bái Thượng (Thanh Hóa), Đò Lương (Nghệ An), Đổng Cam (Phú Yên), các cây cầu bắc trên các sông Cả, Cà Ty, sông Mã, sông Chu, sông Cái, sông Ba, Đà Rằng và tiêu biểu nhất là Tháp nước - một công trình tuyệt mỹ hiện vẫn đang tồn tại ở thành phố Phan Thiết, tỉnh Bình Thuận.

Lần đầu tiên được tiếp kiến vị Chủ tịch của nước Việt Nam, nhưng lúc đang là sinh viên ở Pháp, Hoàng thân đã được nghe nói nhiều đến tên một thanh niên yêu nước Việt Nam là Nguyễn Ái Quốc, người đã gửi đến Hội nghị Véc-xây "Bản yêu sách của Nhân

dân Việt Nam”, là chủ bút tờ báo Le Paria (Người cùng khổ), người đã tham gia sáng lập Đảng Cộng sản Pháp, thành lập Đảng Cộng sản Đông Dương. Hoàng thân ngưỡng mộ và kính trọng vị lãnh tụ Việt Nam đó cho đến khi được tiếp kiến Bác Hồ, Hoàng thân rất vui mừng khi biết được Nguyễn Ái Quốc chính là Chủ tịch Hồ Chí Minh.

Những ngày ở Hà Nội, Bác Hồ mời Hoàng thân ở trong Phủ Chủ tịch và thân thiết như người nhà. Hai vị cùng ăn cơm rau muống, muối vừng ngay trong nhà bếp và trải chiếu nằm ngủ bên nhau giữa sàn nhà. Sau này, khi đã trở thành lãnh tụ của Nhân dân các bộ tộc Lào trong cuộc đấu tranh giành độc lập, tự do và thiết lập nhà nước Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào, Hoàng thân từng nói, cuộc gặp gỡ định mệnh vào mùa thu ấy đã có tác động mạnh mẽ, quyết định đối với Hoàng thân trong việc chọn lựa con đường làm cách mạng, giúp ông “học được rất nhiều điều bổ ích”. Bởi rằng, cũng là một người yêu nước chân thành và đầy nhiệt huyết, hình ảnh một nước Việt Nam độc lập đã làm cho khát vọng muốn làm “một cái gì đó” cho đất nước và Nhân dân Lào của Hoàng thân vốn đã ấp ủ từ lâu trở nên mãnh liệt hơn bao giờ hết.

Sau cuộc hội kiến, bàn bạc, ngày 4/9/1945 những vấn đề chính chuẩn bị cho cuộc cách mạng trong tương lai giữa hai nước đã được quyết định. Hoàng thân và gia đình trở lại miền Trung rồi được một đội quân tình nguyện Việt Nam hộ tống trở về Lào an toàn. Ngày 3/10/1945, tại cuộc mít tinh của hàng vạn Nhân dân tỉnh Xa-văn-na-khệt đón chào Hoàng thân Xuphanuvông trở về tham gia Chính phủ Lào, Hoàng thân tuyên bố: “Quan hệ Lào - Việt từ nay sẽ mở ra một kỷ nguyên mới...”. Hình ảnh, uy tín, quyết tâm làm cách mạng, cứu nước và những lời nói tốt đẹp của Hoàng thân về quan hệ Lào - Việt đã tác động lớn lao đến sự hưởng ứng, tham gia cách mạng của các tầng lớp Nhân dân Lào, càng tạo thêm chất keo gắn kết tình cảm của Nhân dân Lào với Việt kiều cũng như với Việt Nam. Chính phủ Lào Itxala (Lào Tự do) vừa được thành lập (Hoàng thân tham gia với chức vụ Bộ trưởng Ngoại giao và Tổng chỉ huy quân đội) cũng đã chủ trương: “Nhân dân

Lào thân thiện với Nhân dân Việt Nam và quyết tâm cùng Nhân dân Việt Nam đánh đuổi bọn thực dân Pháp ra khỏi Đông Dương”.

Khi thực dân Pháp tấn công Nam Lào, Hoàng thân chỉ huy lực lượng kháng chiến Lào và quân đội liên minh Lào - Việt ở mặt trận Thà Khẹt (3/1946). Trong điều kiện tương quan lực lượng quá chênh lệch, Hoàng thân và những người yêu nước đã tạm rút khỏi Thà Khẹt. Thời gian sau đó, Chính phủ lâm thời Lào Itxala bị phân hoá, Hoàng thân tuyên bố vẫn “tin tưởng vào sức mạnh của Nhân dân chúng tôi trong cuộc kháng chiến”. Ông và một số người yêu nước trong Chính phủ lâm thời đã không trở về Viên Chăn cộng tác với thực dân Pháp như một số ít thành viên khác, mà quyết định đi theo cuộc kháng chiến của Nhân dân Lào.

Cuối năm 1949, Hoàng thân nhận được thư của Chủ tịch Hồ Chí Minh mời sang Việt Bắc bàn về cách mạng hai nước trong sự nghiệp chống kẻ thù chung của Nhân dân Đông Dương. Những ngày ở Việt Bắc, Bác Hồ lại tiếp đón Hoàng thân như người bạn tâm đắc, lại cùng nằm chung trên sạp lán, cùng ăn chung cơm rau gian khổ ở chiến khu. Sau những lúc bàn bạc chuyện đánh Pháp, chống Mỹ giúp Lào trong công cuộc kháng chiến cứu nước, Bác Hồ và Hoàng thân lại cùng nhau đánh bóng chuyền, cùng ra ngồi câu cá thư giãn ven bờ suối, cùng chân đất vác cuốc đi trồng rau, trồng khoai tăng gia sản xuất. Những ngày Hoàng thân và các đồng chí lãnh đạo của Chính phủ Pathét Lào ở chiến khu Việt Bắc, ông thường xuyên gặp gỡ và trao đổi cùng Chủ tịch Hồ Chí Minh, các đồng chí lãnh đạo của Đảng và Chính phủ ta. Cũng trong những ngày ở Việt Bắc, có rất nhiều bức ảnh ghi lại dấu ấn lịch sử hai nhà lãnh đạo, hai người con ưu tú của Nhân dân hai nước Việt - Lào.

Tháng 8/1950, tại Đại hội đại biểu quốc dân Lào, Mặt trận Neo Lào Itxala đã được thành lập, Hoàng thân được bầu làm Chủ tịch Mặt trận Neo Lào Itxala, Thủ tướng Chính phủ kháng chiến kiêm Bộ trưởng Bộ Ngoại giao của Chính phủ Lào Itxala.

Từ những kinh nghiệm của cách mạng Việt Nam và nhận thức về vai trò, sức mạnh

đoàn kết của Nhân dân các bộ tộc Lào trong cuộc đấu tranh giành độc lập, Hoàng thân đã cùng những cán bộ lãnh đạo của đất nước Lào đẩy mạnh cuộc vận động, tuyên truyền Nhân dân các bộ tộc Lào... đoàn kết trong Mặt trận Dân tộc thống nhất Neo Lào Ixala để phát triển mạnh cuộc kháng chiến. Lòng yêu nước, tinh thần vượt mọi khó khăn, sẵn sàng hy sinh cho đất nước, lối sống giản dị và uy tín của Hoàng thân đã đưa ông trở thành ngọn cờ quy tụ Nhân dân các bộ tộc Lào. Cũng giống như Chủ tịch Hồ Chí Minh, Hoàng thân hiểu rằng: đoàn kết là sống, chia rẽ là chết, nên ông đã không ngừng phấn đấu và trở thành linh hồn của khối đại đoàn kết các bộ tộc Lào. Trong suốt những năm kháng chiến đầy gian nan, vất vả đó, Hoàng thân, đồng chí Cay-xôn Phôm-vi-hản, các đồng chí lãnh đạo của Đảng Nhân dân cách mạng Lào đã cùng Nhân dân Lào, Nhân dân Việt Nam chia ngọt, sẻ bùi trong suốt hai cuộc trường chinh đánh Pháp và đánh Mỹ. Chiến dịch Thượng Lào, đường mòn Trường Sơn - 559, những căn cứ kháng chiến trên đất bạn... mãi mãi là những dấu ấn lịch sử của mối liên minh chiến lược Việt - Lào, hiện thực sinh động của tình đoàn kết hữu nghị, giúp đỡ lẫn nhau của hai dân tộc.

Trong suốt hành trình đi cùng cuộc kháng chiến của Nhân dân các bộ tộc Lào, Hoàng thân luôn tâm niệm những lời căn dặn của Chủ tịch Hồ Chí Minh, đặc biệt món quà tặng là một tấm lụa, một thanh kiếm và một bộ quần áo mà Chủ tịch Hồ Chí Minh gửi tặng, với lời giải thích: "Tấm lụa tượng trưng cho sự mềm mỏng và đại đoàn kết. Đoàn kết chặt chẽ như những sợi tơ trong tấm lụa. Mềm mỏng là để đối với Nhân dân. Thanh kiếm là tượng trưng cho sự sắc sảo và kiên quyết. Còn bộ quần áo là để tặng cho cán bộ Lào thi đua giỏi nhất".

Tháng 12/1975, Đại hội đại biểu Nhân dân toàn quốc họp ở Viêng Chăn đã quyết định xoá bỏ chế độ quân chủ và thiết lập chế độ dân chủ Nhân dân. Lịch sử cách mạng Lào đã bước sang một trang mới do Nhân dân các bộ tộc Lào đồng lòng lựa chọn. Hoàng thân Xuphanuvông, vị lãnh tụ đức độ, tài năng, ngọn cờ đoàn kết của Nhân dân các bộ tộc Lào, người đã cùng những người

Lào yêu nước kiên cường đấu tranh trong hơn 30 năm, người nguyên là Chủ tịch Mặt trận Neo Lào Hắc-xạt, Ủy viên Bộ Chính trị Trung ương Đảng Nhân dân cách mạng Lào đã được bầu làm Chủ tịch nước, Chủ tịch Hội đồng Nhân dân tối cao của nước Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào.

Chủ tịch Hồ Chí Minh và Hoàng thân Xuphanuvông là hai con người khác nhau, hai cuộc đời với điều kiện xuất thân và hoàn cảnh sống không giống nhau, nhưng cùng chung một tấm lòng yêu nước, thương Nhân dân, quyết phấn đấu cho độc lập tự do của Tổ quốc, hạnh phúc của Nhân dân. Đó là hai ngọn cờ đoàn kết Nhân dân hai nước trong cuộc đấu tranh chung vì độc lập, tự do của hai dân tộc Việt - Lào, là biểu tượng sáng ngời của mối tình đoàn kết hữu nghị Lào - Việt. Nhận xét về mối quan hệ giữa hai nước, Hoàng thân nói: "Tình hữu nghị anh em giữa Nhân dân Lào và Nhân dân Việt Nam thật là vĩ đại mà bất cứ bài ca, bản nhạc nào, bất cứ bài thơ nào hay nhất cũng không sao diễn tả trọn vẹn được. Tình hữu nghị đó cao hơn núi, dài hơn sông, rộng hơn biển cả, đẹp hơn trăng rằm, ngát hương thơm hơn bất cứ đóa hoa nào thơm nhất. Tình hữu nghị cao đẹp đó đã được vun trồng, xây đắp với tất cả tấm lòng thành thật của chúng ta. Do đó, không thể có hung thần nào, không thể có kẻ thù nào phá vỡ nổi".

Ngày hôm nay, Chủ tịch Hồ Chí Minh và Hoàng thân Xuphanuvông đều đã trở về với thế giới người hiền, song ân tình thắm thiết giữa Hoàng thân và Bác hàm chứa trong mỗi câu chuyện kể, trong những bức thư, bức điện, những bức ảnh và những kỷ vật mà Nhân dân Việt Nam và Nhân dân Lào luôn nâng niu, gìn giữ vẫn luôn là những minh chứng sinh động của một tình bạn thân thiết vượt không gian và thời gian, hiện thân của mối liên minh chiến lược, của tình đoàn kết quốc tế vô sản thủy chung, trong sáng, đặc biệt Việt - Lào. Mối tình đó sẽ luôn được Nhân dân hai nước trân trọng, giữ gìn "mãi mãi xanh tươi, đời đời bền vững" và ngày một phát triển thắm sâu như dòng nước Hồng Hà, Cửu Long, như tâm nguyện của hai vị lãnh tụ kính yêu của hai dân tộc. ■